

**СИСТЕМА ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ НАСЕЛЕННЯ
ДОНБАСУ ЗІ СТОРОНИ РОСІЙСЬКИХ ОРГАНІВ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ (2014–2021 РР.)**

Веденєєв Д. В.

*доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник*

*Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби
з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України*

Семенюк О. Г.

*доктор юридичних наук,
перший заступник керівника*

*Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби
з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України
м. Київ, Україна*

Розгалужена система частин і органів психологічних операцій (ПсО) існує у збройних силах та інших силових відомствах Російської Федерації (РФ). Вона працювала в Україні упродовж всього періоду її суверенного існування, передовсім – у регіонах, що становили зону особливих стратегічних інтересів Росії. Активізація профільної діяльності сил ПсО РФ на Сході України відбулася з 2014 р., у період проведення в регіоні АТО та операції Об'єднаних сил. Система інформаційно-психологічного впливу (протиборства) РФ включає сили та засоби ПсО військових формувань (збройних сил, включаючи органи і частини військової розвідки та сил спеціальних операцій), ФСБ, цивільних державних структур, які залучені до проведення інформаційних операцій та цивільних неурядових структур (з підконтрольністю державі) – які залучені до проведення інформаційних операцій У 2014 р. створені війська інформаційних операцій ЗС РФ, а при Генштабі ЗС РФ запроваджене кібернетичне командування [1; 2, с. 558].

Під час проведення військовими формуваннями України АТО та ООС на Сході України діяльність підрозділів спеціального інформаційного впливу РФ спрямовувалася на аудиторні кола: українську аудиторію (для деморалізація населення України, спантеличення особового складу збройних сил та інших військових формувань України, агітації їх до переходу на супротивну сторону сторони, формування точки зору про справедливість рішень РФ і доцільність дій та планів російського керівництва, громадян РФ (для

формування впевненості у справедливості дій російського керівництва і формування у населення підтримки рішень Кремля, населення Донецької та Луганської областей зовнішня аудиторія (з метою психологічної підтримки українських прихильників зближення південно-східних регіонів України із РФ, позитивного забарвлення інформаційних умов позитивного сприйняття політики Росії) [3, с. 10; 4, с. 142].

Після утворення (до жовтня 2015 р.) т.зв. «армійських корпусів (АК) народної міліції» «ЛНР» та «ДНР», вибудовується система управління та усебічного забезпечення їх російською стороною. Спочатку управління й забезпечення 1-го (Донецьк) та 2-го (Луганськ) АК здійснювалися спеціально створеним 12-м командуванням резерву Південного військового округу (ПВО) збройних сил Росії (штаб у м. Новочеркаську Ростовської області РФ). Згодом цю структуру перейменували у Центр територіальних військ.

Згаданому Управлінню територіальних військ ПВО РФ наприкінці 2015 р. підпорядкували Центр інформаційного протиборства (м. Новочеркаськ, центр дислокувався поряд із територіальним розвідцентром ГУ ГШ ЗС РФ). Під його управлінням, зокрема, в Донецьк було доставлено потужний програмно-апаратний комплекс, призначений для проведення розподілених кібератак (DDoS-атаки). Про техніко-технологічні можливості цієї структури свідчить хоча б те, що станом на вересень 2016 р. (за даними ГУР МО України) вона заблокувала на тимчасово окупованих територіях сходу України 32 українські телевізійні канали цифрового сегменту телебачення і замінив їх на 37 російських, наростила можливості з придушення мовлення українських телеканалів і в аналоговому сегменті. Структуру центру (35 штатних одиниць) утворили:

- відділ інформаційної ізоляції району бойових дій (забезпечення домінування російських мас-медіа в інформаційному просторі на Сході України, три відділення)
- відділ дезінформації і контрпропаганди (зокрема, займався дискредитацією воєнно-політичного керівництва України, три відділення);
- відділ військово-цивільної взаємодії (три відділення) [2, с. 558, 646; 5].

Діяльність Центру інформаційного протиборства спрямовувалась на:

- підготовку й розміщення на підконтрольних інформаційних ресурсах РФ і та «ЛДНР» матеріалів інформаційно-психологічного впливу на визначені цільові аудиторії;
- поширення відповідної інформації спрямування в соціальних мережах, адресна робота серед українських громадян та представників сил АТО (ООС) через мережу інтернет;
- підготовка матеріалів впливу в проросійській інтерпретації про події на Сході України, передача їх іншими інформаційним структурам для подальшого поширення в російських та іноземних ЗМІ;

- організація теле- та радіомовлення, розсилання з використанням мобільного зв'язку sms-повідомлень відповідного змісту військово-службовцям сил АТО (ООС) і населенню поблизу лінії зіткнення сторін;
- інформаційні заходи серед особового складу «1 та 2-го армійських корпусів Народної міліції»;
- сприяння розбудові інформаційної інфраструктури самопроголошених «республік»;
- надання інформації представникам міжнародних організацій та ЗМІ безпосередньо в районі проведення АТО (ООС);
- нарощування власних можливостей інформаційного впливу, у тому числі на інтернет-ресурсах тощо [6, с.74–114].

На центр замикалася система проведення ПсО на Сході України, до якої входили:

- оперативні групи ПсО (4 групи), мобільні підрозділи у складі 2-4 осіб, які на території Донбасу вели усну пропаганду, поширювали пропагандистську літературу, створювали пропагандистські групи з місцевих активістів, та організації і координації їхніх дій, сприяли роботі російських журналістів, збору інформації, моніторингу поточного морально-психологічного стану місцевого населення;
- групи спеціальних журналістів (8-10 окремих груп), котрі працювали безпосередньо на російські інформаційні канали, у складі 3-4 осіб (журналіст, оператор, водій, охоронець);
- агенти диверсійної психологічної роботи в інших областях України – кадрові співробітники ГУ ГШ або ФСБ РФ, які займалися створенням диверсійно-пропагандистських груп серед місцевого авторитетного населення, навчанням активістів проведенню підривних пропагандистських акцій, забезпеченням груп необхідними матеріально-технічними засобами, безпосередньо організовували мітинги, акції протесту, поширювали пропагандистські матеріали

Для проведення цілеспрямованого інформаційного впливу у регіоні сили ПсО ЗС РФ могли спиратися не тільки на розгалужену медійну систему РФ (станом на 2020 р. – 16 телеканалів, близько 117 супутникових і кабельних телеканалів, 7 телеканалів, що ведуть мовлення за межі Росії, близько 180 регіональних телеканалів, без урахування інтернет-ресурсів), але на 8 теле- та радіоканалів, 11 «республіканських» і 29 місцевих газет та 7 відомчих журналів «ЛНР» та «ДНР» [2, с. 645; 7, с. 58–63; 8, с. 162-164].

Література:

1. Бадрак В., Козлов Д. Информационный фронт Кремля. К. : ЦИАКР, 2016. 116 с.
2. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. за заг. ред. В. В. Стасюка. Бровари : ТОВ 7БЦ, 2020. 754 с.

3. Алещенко В. Феноменологія «гібридної війни» та її особливості у виконанні російської федерації: інформаційно-психологічний аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2016. Вип. 1. С. 6–11.

4. Резнік В. І. Оперативне командування російських окупаційних військ (сил) «Донецьк»: склад та можливості. Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції 1–2 грудня 2016 р. К. : НУОУ, 2016. С. 141–142.

5. Особливості діяльності Управління інформаційного протиборства Центру територіальних військ Південного військового округу ЗС РФ. URL: <https://web.archive.org/web/20170722012303/http://gur.mil.gov.ua/content/osoblyvosti-diialnosti-upravlinnia-informatsiinoho-protyborstva-tsentru-terytorialnykh-viisk-pivdennoho-viiskovoho-okruhu-zs-rf.html>

6. Твердохліб Ю.М. Інформаційно-психологічні операції у російсько-українській гібридній війні : дис. ... канд. політ. наук. 23.00.04. Чернівці, 2019. 219 с.

7. Звіт за науково-дослідною роботою «Захист-МПЗ». К. : НУОУ імені Івана Черняховського, 2016. 269 с.

8. Алещенко В.І. Особливості сучасних психологічних операцій Російської Федерації в умовах гібридної війни. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2019. № 3. С. 162–167.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-18>

ЕКСПЕРТ ЯК УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Вілінський М. С.

аспірант кафедри цивільного процесу

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

В останній період часу питання будови складу учасників судового процесу в цивільних справах та визначення правового статусу окремих із них перебували в центрі досліджень вітчизняних вчених. Водночас, окремі суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин лишаються поза увагою наукової думки, не зважаючи на їх важливу роль в процесі доказування в цивільних справах. Серед них – експерт.

З історичного аналізу національного законодавства вбачається, що в Цивільному процесуальному кодексі (надалі – ЦПК) УСРР 1924 року (затвердженому постановою від 03.09.1924 ВУЦВК), ЦПК УСРР